

## **Pārskats par polihlorbifenilus (PHB) un polihlorterfenilus (PHT) saturošu iekārtu uzskaiti Latvijā 2008. gadā**

Pamatojoties uz 2006. gada 14. februāra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 139 "Noteikumi par atsevišķu bīstamas ķīmiskas vielas saturošu iekārtu un produktu lietošanas un marķēšanas prasībām un par videi kaitīgo preču sarakstu", Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra (LVĢMA) apkopo informāciju par PHB / PHT saturošu iekārtu lietošanu, uzskaiti un izņemšanu no saimnieciskās aprites Latvijā un nodrošina tās pieejamību sabiedrībai. Iekārtas vai ierīces, kuras satur PHB vai ar to piedevām uzlabotas transformatoru vai transmisiju eļļas, galvenokārt ir elektriskās strāvas lieljaudas transformatori, kā arī sprieguma kondensatori (slēgtas sistēmas).

Polihlorbifenili ir liela (vairāk nekā 200 savienojumu) ķīmiskās uzbūves un īpašību ziņā ļoti līdzīgu vielu grupa ar izcilām tehniskām īpašībām. Tie nevada elektrisko strāvu (ir dielektriķi), nav degoši, iztur augstas temperatūras un ir ķīmiski ļoti stabili. Tāpēc tos plaši izmantoja (un vairākās valstīs lieto joprojām) elektrotehnikā un hidraulikā, kamēr neatklājās šo vielu kaitīgums un bīstamība dzīvajiem organismiem un videi kopumā. Patreiz ir zinātniski pierādīts, ka PHB (arī PHT, kas parasti ir kā piemaisījums polihlorbifeniliem) kā taukos labi šķīstošas vielas, ieslēdzas dzīvnieku, to skaitā zivju un putnu, kā arī cilvēku barības ķēdēs. Nokļūstot organismā tie nenodārdās, bet uzkrājas organismu audos, izraisot negatīvus efektus -īpaši bojājot endokrīno sistēmu, kā arī ietekmējot jauno organismu attīstību, tai skaitā prāta spējas. Daudzās pasaules ekonomiski attīstītajās valstīs PHB ražošana ir aizliegta jau 70-to gadu beigās; Eiropas Savienības likumdošana patreiz nosaka, un tas ir iestrādāts arī Latvijas likumdošanā, ka visas PHB saturošās ierīces un iekārtas ir jāidentificē, atbilstoši jāmarķē, jāuzskaita un līdz 2010. gada beigām pakāpeniski jāizņem no lietošanas (iekārtas kļūs par bīstamajiem atkritumiem) un jāiznīcina. Pēc šī termiņa PHB saturošu ierīču vai iekārtu lietošana Eiropas Savienībā būs aizliegta.

Pašlaik Latvijā norisinās projekts, ko finansē ANO Attīstības programmas un Pasaules vides fonds (*Global Environmental Facility*) - "PHB saturošu iekārtu savākšana un utilizācija videi draudzīgā veidā". Projekta norise plānota 3 posmos. Kopumā projektā līdz 2009.gada martam paredzēts, ka no Latvijas būs izvestas vismaz **590** tonnas PHB saturošu iekārtu no vismaz 110 uzņēmumiem.

Projekta I posmā savāktas un uz Vācijas uzņēmumu „EnvioGmbH” iznīcināšanai nosūtītas **101,013** tonnas PHB saturošas iekārtas no 10 Latvijas uzņēmumiem.

Projekta II posmā no Latvijas tika izvestas un Somijas uzņēmumā EKOKEM iznīcinātas **109,951** tonnas PHB saturošu kondensatoru no 49 uzņēmumiem. Papildus II posmā no AS "Liepājas Metalurģs" tika izvestas **231,680** tonnas un no Latvijas Dzelzceļš – **0,490** tonnas PHB saturošo transformatoru. Transformatori tika pārstrādāti Zviedrijas uzņēmumā SAKAB.

Projekta III posmā 63 uzņēmumi ir nodevuši Gardenes bīstamo atkritumu novietnē aptuveni **101,500** tonnas PHB saturošu kondensatoru, ko paredzēts izvest no Latvijas iznīcināšanai Somijas uzņēmumā EKOKEM 2009.gada janvārī. Turklāt III posma ietvaros 2009.gada janvārī no Daugavpils AS "Ditton pievadķēžu rūpnīca" ir paredzēts izvest un sadedzināt Zviedrijas uzņēmumā SAKAB **51 tonnu** PHB saturošas transformatoru, kondensatoru un citas PHB saturošas eļļas.

Trūkstošo informāciju par atsevišķiem uzņēmumiem būs iespējams apkopot līdz 2009.gada aprīlim, kad tiks sagatavota detalizēta informācija par visiem uzņēmumiem, kas iepriekšminētā projekta laikā ir vai nav nodevuši to rīcībā esošās PHB saturošās iekārtas. Šīs iekārtas ir jāattīra vai jāapglabā (tikai speciālos bīstamo atkritumu poligonos) un tajās esošos PHB un PHT ir jāsadedzina vai jāapglabā līdz 2010.gada 31.decembrim.

Pārskatu sagatavoja:  
LVĢMA Vides piesārņojuma informācijas nodaļas  
Skaitļotāju/datu bāzu vadītājs  
Intars Čakars  
tel: +371 67032043  
e-mail: [intars.cakars@lvgma.gov.lv](mailto:intars.cakars@lvgma.gov.lv)